

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง การดำเนินงาน และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูลและการให้บริการข้อมูล ส่งผลให้ห้องสมุดสามารถใช้ ประโยชน์จากเทคโนโลยีดังกล่าวในการจัดระบบข้อมูลของห้องสมุดในรูปแบบ “ห้องสมุดดิจิทัล” โดยจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศหลากหลายรูปแบบให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล มีการออกแบบ การเข้าถึงเนื้อหาสาระให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้ และมีเครื่องมือหรือวิธีการในการช่วยค้นสารสนเทศ ในระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันได้ทั่วโลก (The Association of Research Libraries, 1998) ประโยชน์จากการดำเนินงานของห้องสมุดดิจิทัล ส่วนใหญ่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรสารสนเทศ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และอารยธรรม เช่น หนังสือหายาก ทรัพยากรสารสนเทศซึ่งมีคุณค่า ที่ชำรุดเสียหายง่ายโดยปรับเปลี่ยนให้เป็นทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล ที่ผู้ใช้สามารถใช้ประโยชน์ ได้ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Miyakava, 1996) ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาในด้านของข้อจำกัดในการ เข้าถึงสารสนเทศ ทั้งด้านเวลาและสถานที่ นอกจากนี้ยังประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บและให้บริการ รวมทั้งยังสามารถสืบค้นสารสนเทศได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว แนวโน้มของห้องสมุดใหม่จึงหัน มาให้ความสำคัญต่อการจัดเก็บสารสนเทศให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลมากขึ้น เพื่อรวบรวมสารสนเทศ ที่กระจัดกระจายให้สะดวกในการค้นหาและการเข้าถึงของผู้ใช้ โดยการจัดสร้างเป็นฐานข้อมูล เอกสารเนื้อหาฉบับเต็ม (Full text) และข้อมูลมัลติมีเดีย ด้วยเหตุนี้ห้องสมุดส่วนใหญ่จึงใช้ ประโยชน์ของนวัตกรรมดังกล่าว เพื่อเผยแพร่แหล่งความรู้ หรือองค์ความรู้ขององค์กร

จากการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีได้มีพัฒนาการในการดำเนินงานมาเป็น ระยะเวลากว่า 39 ปี ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวิทยาลัยครูจันทบุรี โดยเปิดสอน ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2516 มีการดำเนินการ จัดการเรียนการสอนเริ่มตั้งแต่เป็นวิทยาลัยครูจันทบุรี สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี และปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2555, หน้า 1) ดังนั้นจึงทำให้ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีมีเอกสารที่เป็นหลักฐานเกี่ยวกับการสอน การวิจัย การบริการ ชุมชน การผลิตบัณฑิต แผนพัฒนามหาวิทยาลัย รายงานประจำปี หลักสูตร พระราชบัญญัติก่อตั้ง มหาวิทยาลัย เอกสารเกี่ยวกับงานพระราชทานปริญญาบัตร เอกสารเกี่ยวกับศิษย์เก่าและผู้บริหาร

ตลอดจนผู้มีอุปการคุณกับมหาวิทยาลัย และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละรอบปีที่ผ่านมาที่ได้รับ การบันทึกจากหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารแสดงพัฒนาการของมหาวิทยาลัย ซึ่งเอกสารเหล่านี้ กระจัดกระจายอยู่กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานนั้น ๆ ทั้งนี้หน่วยงานต่าง ๆ จะเก็บ รักษาเอกสารราชการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 ที่ได้ กำหนดการเก็บเอกสารราชการโดยปกติให้เก็บไว้ไม่น้อยกว่า 10 ปี และเมื่อเวลาผ่านพ้นไป หน่วยงานนั้นอาจจะทำลายเอกสารต่าง ๆ ได้ ซึ่งเอกสารส่วนหนึ่งเหล่านี้มีคุณค่าในทางการบริหาร กฎหมาย ประวัติศาสตร์และคุณค่าต่อการวิจัยของสถาบันเป็นอย่างยิ่งสมควรได้รับการจัดเก็บ เป็นสารสนเทศจดหมายเหตุ จากสภาพการณ์ในปัจจุบันสารสนเทศที่มีอยู่มิได้มีการจัดเก็บให้เป็น ระบบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ศึกษาค้นคว้าและวิจัย ดังนั้นหากสารสนเทศเหล่านี้ มิได้จัดเก็บไว้อย่างเป็น ระบบมหาวิทยาลัยจะไม่มีสารสนเทศที่จะเป็นหลักฐานได้ ข้อมูลส่วนใหญ่จะมาจากการบอกเล่า ของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ข้อมูลที่ได้อาจไม่ครบถ้วนหรือถูกต้อง ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้น ย่อมขาดความน่าเชื่อถือ ดังนั้น (หอสมุดกลาง) สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมี พันธกิจหลักเป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการสารสนเทศ เพื่อสนับสนุน การสอนการวิจัย และ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน (สำนักวิทยบริการและ เทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2555, หน้า 1) และรับผิดชอบในการ จัดเก็บเอกสารที่สำคัญ ที่มีคุณค่าต่อมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังเป็นหน่วยงานที่ช่วยเชื่อมโยงและ ถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกิดการรับรู้เรื่องราว พัฒนาการ ความเป็นมา ตัวตนของสถาบันเพื่อ มีส่วนร่วมในการหล่อหลอมและคืนความทรงจำร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี แก่นักศึกษา บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องให้เป็นหนึ่งเดียว ให้นักศึกษาปัจจุบันและศิษย์เก่า เกิดความภูมิใจและร่วมมือในการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่มหาวิทยาลัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา และพัฒนาระบบต้นแบบเพื่อการจัดเก็บสารสนเทศ ดิจิทัลบนพื้นฐานของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ห้องสมุดมีอยู่แล้วมาใช้ประโยชน์ในขอบเขต ที่กว้างขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มสารสนเทศประเภทสารสนเทศจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย ราชภัฏรำไพพรรณี โดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ประวัติการก่อตั้ง ผู้ก่อตั้ง ผู้บริหาร การดำเนินงาน รวมถึงผลงานสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ ชุมชน และข้อมูลสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยและเป็นข้อมูลสะท้อนถึงที่มา คุณค่า วัฒนธรรมองค์กร หากไม่มีการบันทึก จัดเก็บข้อมูลในวันนี้ เพื่อความสะดวกในการเผยแพร่หรือการใช้ต่อไป ข้อมูลในวันหน้าอาจ ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือขาดความถูกต้องได้ ผลการศึกษายังเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษา และผู้ที่ต้องการใช้สารสนเทศนี้เพื่อการค้นคว้าอ้างอิงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การเมือง กฎหมาย

และวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารมหาวิทยาลัยในการใช้สารสนเทศจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยกำหนดนโยบายเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนามหาวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบฐานข้อมูลดิจิทัลต้นแบบ ที่เหมาะสมสำหรับการจัดการจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์และสื่ออื่น ๆ ให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถสืบค้นได้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลของการพัฒนาทำให้ได้ระบบฐานข้อมูลดิจิทัลต้นแบบ ที่ผ่านการประเมินประสิทธิภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้บริการ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการจัดเก็บสารสนเทศจดหมายเหตุ ที่สามารถสืบค้นได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเป็นประโยชน์ ดังนี้

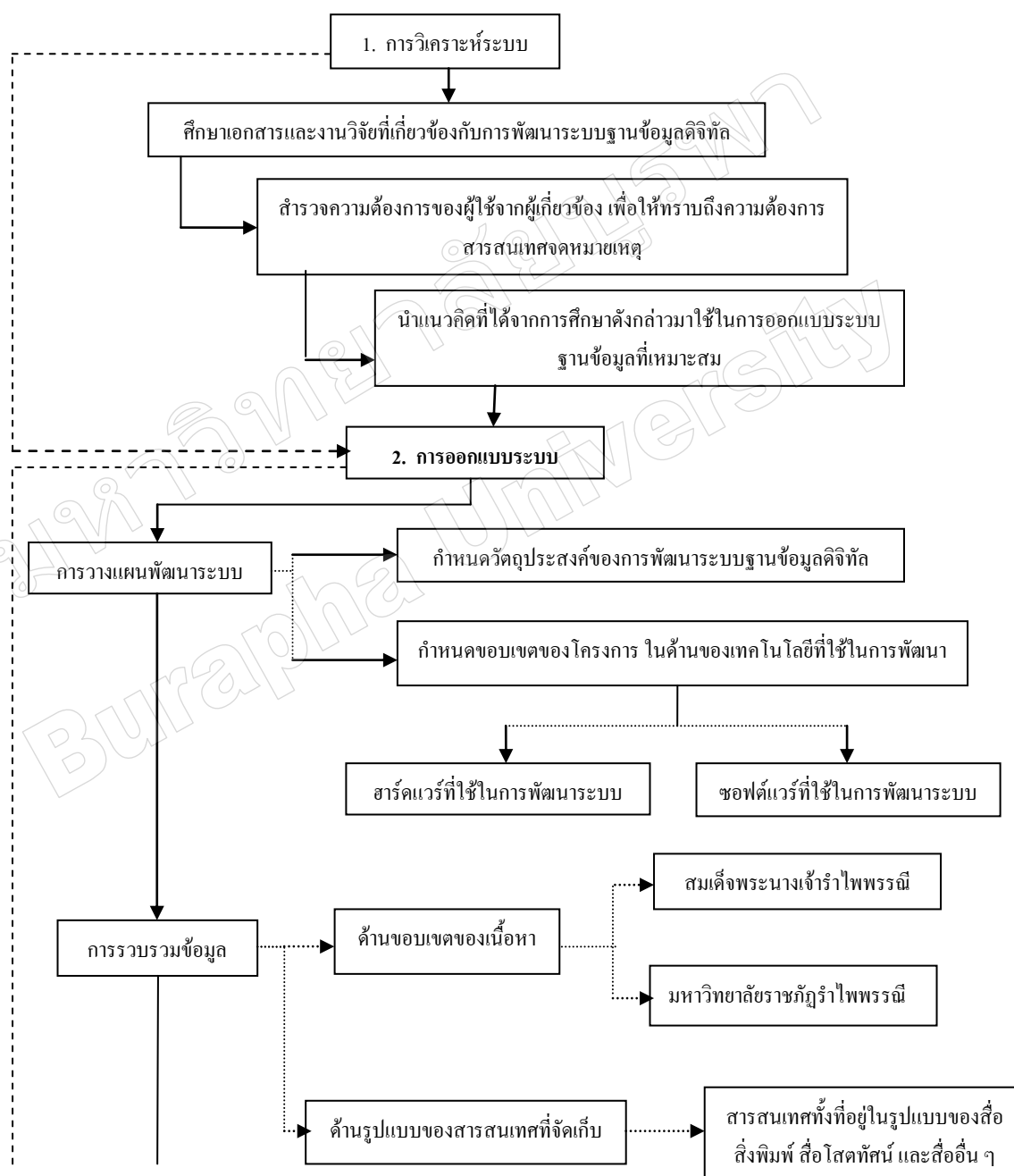
1. มีการรวบรวม จัดเก็บ จัดทำเครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศจดหมายเหตุ ซึ่งบันทึกเหตุการณ์ที่มีความสำคัญในด้านพัฒนาการและเกียรติประวัติของหน่วยงานและบุคลากร ในด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
2. ให้บริการและเผยแพร่สารสนเทศจดหมายเหตุในรูปแบบดิจิทัลแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี รวมทั้งบุคคลภายนอกทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานและการศึกษาค้นคว้าวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

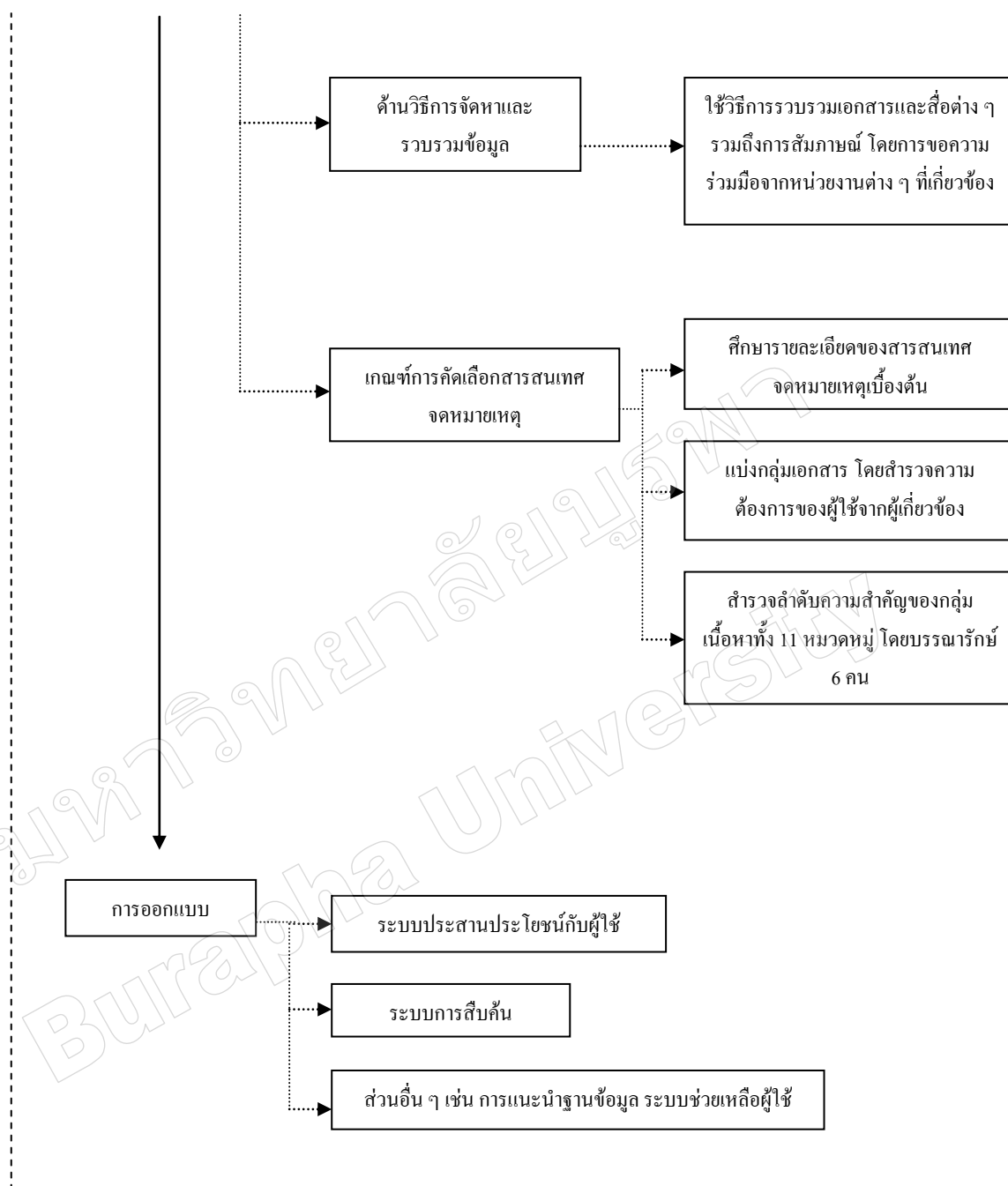
การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลดิจิทัลจดหมายเหตุ โดยการจัดเก็บข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และข้อมูลสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ให้สามารถสืบค้นได้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยดำเนินการตามวงจรการพัฒนาระบบสารสนเทศ ด้วยโปรแกรม Greenstone Digital Library Software: GSDL ซึ่งเป็นโปรแกรมฟรีแวร์ในระบบเปิด หรือโอเพนซอส (Open Source) โดยครอบคลุมเอกสารจดหมายเหตุ ในช่วง พ.ศ. 2552 จากหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับ Element ในการลงรายละเอียด Dublin Core Metadata และแบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดความสำคัญหมวดหมู่เนื้อหาของการจัดทำระบบฐานข้อมูลดิจิทัลจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ในส่วนของการประเมิน

ประสิทธิภาพของระบบฐานข้อมูลได้ทดสอบระบบฐานข้อมูลและแจกแบบประเมินให้แก่ บรรณารักษ์และนักศึกษาเพื่อประเมินในระบบฐานข้อมูลในด้าน 1) ส่วนเนื้อหา 2) ส่วนการสืบค้น 3) ส่วนติดต่อกับผู้ใช้ 4) ส่วนลักษณะของฐานข้อมูล

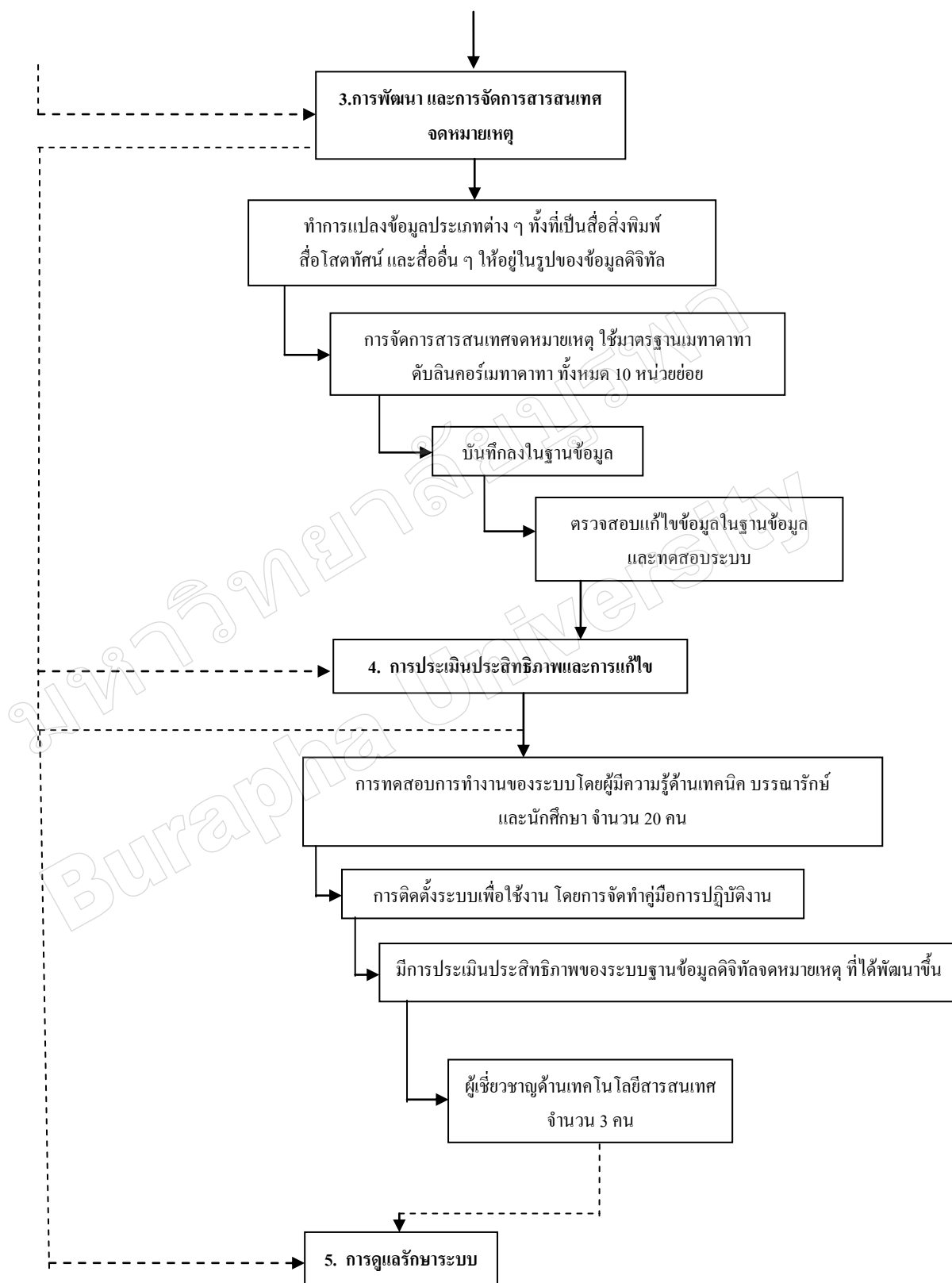
กระบวนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลจดหมายเหตุ

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลจดหมายเหตุ

ภาพที่ 1 (ต่อ)

ภาพที่ 1 (ต่อ)

นิยามศัพท์เฉพาะ

จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี หมายถึง การจัดเก็บรวบรวมสารสนเทศ จดหมายเหตุรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเน้นข้อมูล ทางด้านประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และข้อมูลเกี่ยวกับสมเด็จพระนางเจ้า รำไพพรรณี ให้อยู่ในรูปแบบของฐานข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ระบบฐานข้อมูลดิจิทัล หมายถึง แหล่งรวบรวมสารสนเทศที่จัดเก็บในแฟ้มข้อมูล คอมพิวเตอร์อย่างเป็นระบบให้ข้อมูลในรูปแบบบรรณานุกรม สารสังเขป สารสนเทศฉบับเต็ม ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และสื่อผสม สามารถสืบค้นทางออนไลน์ผ่านระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ตได้ตามต้องการ

วงจรการพัฒนาระบบ หมายถึง ขั้นตอนในการพัฒนาระบบสารสนเทศประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ระบบ, การออกแบบระบบ, การพัฒนาและการจัดการสารสนเทศ จดหมายเหตุ, การประเมินประสิทธิภาพและการแก้ไขระบบ และการดูแลรักษาระบบ

ระบบประสานประโยชน์กับผู้ใช้ หมายถึง ระบบที่ทำงานได้ตอบระหว่างคอมพิวเตอร์ กับผู้ใช้ที่จะเกิดขึ้นที่จุดติดต่อสื่อสาร เช่น เมนูประเภทต่าง ๆ สีและกราฟิก เป็นต้น

ระบบการสืบค้น หมายถึง ระบบที่ทำงานช่วยเหลือผู้ใช้ในการสืบค้นข้อมูล เช่น การสืบค้นจากเขตข้อมูลต่าง ๆ การเชื่อมคำสืบค้น การสืบค้นโดยระบุขอบเขต การแสดงผล การสืบค้น เป็นต้น

การประเมินผลระบบสารสนเทศดิจิทัล หมายถึง กระบวนการในการพิจารณากำหนด คุณค่า หรือ ระดับความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้